

АУТОПОЕТИЧКЕ НАЗНАКЕ ПЕТРА ПАЈИЋА

Случај Петра Пајића у контексту српске савремене поезије још увек је недовољно расветљен. Овај песник је своју поезију вољно склонио од динамичне песничке сцене. Рад има за циљ да истражи његову аутопоетику изнету у интервјуима и песама. Истраживање применом плурализма метода биће нужно. Резултати ће показати следеће кључне поставке Пајићеве аутопоетике: 1. време читања тек долази; 2. поезија се догађа у вечности; 3. поезија представља трагање за истином.

Кључне речи: П. Пајић, аутопоетика, интервју, поезија, истина

Положај песничког опуса Петра Пајића³ у српској књижевности је специфичан. Овај песник је своју поезију вољно склонио од динамичне песничке сцене. Да се Пајић само повремено оглашава новим песама, збиркама и радовима из области сатире, јесте чињеница књижевног

¹ snezanabascarevic@hotmail.com

² Рад је урађен у оквиру пројекта *Материјална и духовна култура Косова и Метохије*, бр. 178028, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

³ Петар Пајић (Ваљево, 06.10.1935.) је српски песник и прозни писац. Рођен је у Ваљеву где је завршио основну и средњу школу – гимназију. Дипломирао је југословенску и општу књижевност на тадашњем Филозофском факултету у Београду. Припадао је групи неосимболиста, заједно са Бранком Миљковићем. Написао је књиге песама *Дан* (1958), *Љубав у брдима* (1962), *Песме* (1967), *Чисто доба* (1968), *Светле горе уз мора* (1978), *Ако порастемо до звезда* (1981), *Ослобођење Ваљева* (драмска поема), *Чисто доба* (1990), *Србија је на робији* (2002), *Београдска јабука* (2003), *Најлепше песме Петра Пајића* (2004), *Натитках тетку* (2007), *Кад су Срби читали ушима* (2009), *Изабране песме Петра Пајића* (2014). Аутор је збирки прича: *Погибје мога деде* (1978), *Маишта свих Гавриловића* (1989), *Слике из детињства* (1995), *Приче* (1998), *Приче о Питу* (2001), књига сатиричних текстова *Дневник нашег савременика* (1992), *Ко је ко у Србији* (1998) и књиге за децу *Како се греју нахуљице* (1962). Добио је више награда за поезију и прозу, међу њима и: награду *Златни крст кнеза Лазара* Видовданског песничког причешћа у Грачаници, награда *Одзиви Филиту Вишињићу* за 2009. годину, награда *Златни беоцуг*, *Повеља Морава*, награда *Бранко Ћопић* из фонда САНУ, *Жичка хрисовуља* 2010, награда *Радоје Домановић* за укупан допринос књижевној сатири.

живота, а не оцена књижевне вредности. Иако не показује изразиту амбицију да се намеће и другима досађује честим појављивањем, његове песме, ипак, сведоче постојаност и верност песничком позиву. Веран захтеву неосимболиста, да озбиљно служи речима – није за пола века свога певања одвише ни написао, што је међу убедљивим доказима одговорне службе, јер, у поезији се продуктивност не одмерава бројем песама већ њиховим квалитетом. Пајићеве спорадичне лирске новости праћене су са пажњом књижевних критичара којима је до савремене српске поезије стало. Они су његов опус ставили на веома високо место, али то није довољно. Случај Петра Пајића у контексту српске савремене поезије још увек је недовољно расветљен. Упрошћавање приче о Петру Пајићу, та песничка судбина, доведена је до апсурда оног часа када је овај песник сведен само на неколико песама. То је она ситуација у којој се поетски текст своди само на његову употребну вредност (као документ о прогресивности и патриотизму). Ово назначено питање остаје још увек отворено, јер свака врста поједностављивања представља изневеравање књижевноисторијских чињеница. Једно је извесно – Петар Пајић је један од најзбудљивијих случајева српске савремене поезије.

Међу најзначајнијим српским савременим песницима скоро да нема ниједног који није написао један или више програмско-манифестативних текстова. Петар Пајић, међутим, није творац ниједног поетског манифеста, нити пак аутопоетичког критичког текста. Ово, међутим, не значи да не припада низу значајних српских савремених стваралаца. Напротив. Својим невеликим песничким опусом оставио је траг у историји српског песништва, на специфичан начин. У том поетичком контексту требало би превредновати његов књижевни опус, а нарочито његову поезију. У овом раду истраживаћемо његову аутопоетику изнету у интервјуима и песама.

Пајићева поезија испуњена је ненаметљивим, али јасно формулисаним рефлексима, које, доведене у везу, откривају пажљиво разрађен систем идеја прикладних за разноврсна испитивања (филозофска, психолошка, етичка, естетичка, историјска, социолошка). Естерици би, узимајући у обзир многе изванредне фрагменте о поезији и песницима, у интервјуима који су вођени са њим, могли да пронађу готово све кључне поставке његове поетике. У интервјуима, које је давао за листове „Политика“ и „Вечерње новости“ осећајући да мора изразити свој стваралачки немир и саопштити сазнања до којих је дошао трагајући за магичном формулом своје поезије, Петар Пајић је проговорио на искрен начин о естетичким темама, постављајући, истовремено, неколико основних начела на којима је изградио своје дело и која су од самог почетка била у самом средишту његових стваралачких интересовања. Разговори који су са њим вођени садржали су елементе античких филозофских дијалогских

трактата и особине чисте уметничке поезије, у којима два сабеседника, воде наоко неважан, угодан разговор, који, неприметно, решава по једну загонетку и отвара врата ка истинама. Петар Пајић је у овим разговорима свакој мисли и сазнању дао уверљивост и тежину. Познавалац Пајићеве поезије у појединим стиховима може да препозна ставове које је песник изнео у интервјуима. У различитим стваралачким фазама он је поетичке ставове износио на експлицитан начин путем поетичких исказа, а на имлицитни путем поетичких фигура. Ова два начина исказивања поетичких ставова у књижевном делу заједно чине аутопоетику једног писца (ПЕРИШИЋ 2005: 615-626).

Окосница његове поезије представља редак и суверен спој језичке прецизности и мушке лирске благице, што се не да ни сакрити ни одглумити. Значајан део Пајићеве лирике припада оној драгоцености струји српског песништва која се означава неосимболистичком. Спој класичног и модерног, традиционалног и савременог једна је од најбитнијих особина српских неосимболиста, Бранка Миљковића и његових песничких сапутника, међу којима је Петар Пајић имао истакнуто место. Ако је Миљковић песник елемената, превасходно ватре и пепела, Петар Пајић је песник воде и њених ледених кристала.

Континуитет симболистичког наслеђа у српској књижевности се одржао првенствено захваљујући симболистичкој артикулацији песничког језика, виртуозности и оригиналности до које је он доведен и као такав постао књижевни идеал каквом је тежила читава симболистичка уметност (ПАЛАВЕСТРА 1995: 51). У том смислу је веома занимљиво одредити основне претпоставке симболистичког наслеђа у поезији неосимболизма, чији се представници самим својим именом одређују као настављачи извесне симболистичке традиције.

У складу са ставом Миклоша Саболчија (1997: 102) да „утицај симболизма налазимо увек тамо где уметничко дело или његове компоненте стварају симболе дубље стварности, тамо где ти знакови или симболи потичу из историјских догађаја или легенди, тамо се ауторово психолошко становиште, његова душа, појављује под видом симбола“, неосимболизам је могуће истражити и као баштину симболистичког наслеђа, које је, ослањајући се на модерна песничка искуства, том наслеђу обезбедило актуелност старих вредности.

Утицај симболизма одразио се на стваралаштво песника многих генерација, од Станислава Винавера, Растка Петровића, Момчила Настасијевића, Десимира Благојевића, Васка Попе. Међутим, посебно је важно и не мање занимљиво испитати елементе симболизма у стваралаштву такозване друге послератне песничке генерације, која је себе називала неосимболистима: Јован Христић, Иван В. Лалић, Борислав Радовић,

Бранко Миљковић, Велимир Лукић, Божидар Тимотијевић, Милован Данојлић, Драган Колунџија.

Иако је окупљање у стилске формације и стилске комплексе након Другог светског рата изгубило некадашњи значај, песници ове генерације су за своја поетичка опредељења, са жељом да истакну свој значај и различитост у односу на претходнике, употребили назив неосимболизам. Међутим, покрет неосимболизам није под своје окриље обухватио све песнике друге генерације, али зато његови чланови постају и поједини критичари: Драган М. Јеремић, Жика Лазић, Петар Пајић, Вера Сибиновић, Коста Димитријевић, Звездан Јовић.

Песници прве песничке генерације након Другог светског рата (Васко Попа, Миодраг Павловић и Стеван Раичковић) мање су се бавили питањима о месту поезије у друштву и њеним односом према миту, традицији и сопственим претходницима. За разлику од поезије ових песника, неосимболистичка поезија је више окренута унутра, ка сопственим питањима и недоумицама, али и култури којој припада. Након великих песника, Попе, Павловића и Раичковића, изазов је био писати поезију, јер је трабало писати ако не боље, бар другачије од изузетно значајних претходника.

Треба истаћи да се поезија свих песника који су први пут употребили термин неосимболизам не може сматрати неосимболистичком, али се зато може говорити о индивидуалним поетикама изузетно значајних песника, као што су Бранко Миљковић, Борислав Радовић, Иван В. Лапић, Алек Вукадиновић, Петар Пајић. Најважнијим својствима појединих неосимболистичких поетика сматрају се: супротстављање нормативној поезији, њеној јасности и обраћање мноштву, усредсређеност на мотиве песништва и културе, неговање песничке неодређености и вишезначности, тежња ка формалном савршенству (склоност ка утврђеним песничким облицима), али и отпор авангардној искључивости и проглашавању новине за основно начело.

Неосимболисти у својим текстовима-манифестима готово да ништа не говоре о томе шта је за њих симболизам, ни које су им стваралачке претече, традиција на коју се позивају. Сам Бранко Миљковић је у тексту под заједничким насловом „Реч је о неосимболизму“ писао да „неосимболизам не треба бркати са симболизмом“, да између њих не постоји онаква веза као између реалиста и неореалиста, романтичара и неоромантичара. Поетичке изјаве осталих неосимболиста ништа више не говоре о сличностима и разликама према симболистима и симболистичком наслеђу. Неосимболисти су, с једне стране, настојали да буду у дослуху са модерним европским песничким искуством, а са друге, да оснаже своју везу са културом и традицијом којој припадају, да се ослањају на симболистичко наслеђе и његова поетичка исходишта.

Пајић у својим поетичким начелима афирмише непоколебљиву веру у живот поезије, која се упркос свим недаћама и тегобама песничког битисања јавља као основна, битна карактеристика културе. На ову тему у интервјуу датом за дневни лист „Политика“ изјавио је: „Уметничко дело је духовна творевина и оно једино може бити бесмртно“ (РАДИСАВЉЕВИЋ 2010: 10). Пајић је размишљао о тешком положају и судбини уметника у свету. О томе сведочи песма „Зима у библиотеци“, где су старог, промрзлог учитеља затекли затрпаног књигама.

Његова поезија своје садржине крије дубоко у себи, испод смирене, уздржане и отмене спољне једноставности. Знајући да и најдубљу филозофску мисао можемо изразити песнички, Пајић је истовремено и филозоф и песник, који на превасходно уметнички начин излаже начела своје уметности, у којој се налази одговор на свако питање што га он поставља, одгонетка за све што се у њој скрива и прави кључ за њено разумевање. Пева и о кризи личности у друштву. То је најбоље видљиво у стиховима песме „Кроз тмушу“:

„Беше то у време кад ме напусти воља
И кад сам, као магла која се вуче преко поља,
Ишао без циља градским улицама
У старом капуту и поцепаним ципелама,
Никога не сретох на своме путу...“
(ПАЈИЋ 2004: 49)

Живећи међу људима, он се стално пита зашто је све што је мисаоно и духовно у нашем животу тако немоћно, тако зазорно друштву свих времена и тако страно већини људи. Он долази до закључка да је овај свет царство материјалних закона, без смисла и циља. Зато све наше идеје носе чудан и трагичан карактер катастрофе која нас је овде довела, и сталне, узалудне тежње да се новом свету прилагоде. Оне су у непрестаној борби са новим, њима противним светом сталном преображавању и прилагођавању томе свету. Зато је свака велика и племенита мисао странац и патник, а у поезији су неизбежна туга и песимизам. Песмом у прози „Лице мога оца“, то је и потврдио. Пајић је у својој поезији поставио питање људске егзистенције. Одговор је дао у песми „Брат“. Он сматра де се личност мимо своје воље нађе у друштву и да се у њој осећа отуђена. У непрестаној тежњи да успостави равнотежу, човек мора вечито да се мучи, очајава и пати. Зато патња представља основну садржину и мисао човековог живота и у песми „Ако већ мораш“ пева:

„Ако већ мораш да плачеш,
Плачи сам под звездама.

Оне су тако лепе.

Оне су тако високе и светле.

Оне хуте.

Ако већ мораш да будеш сам,

Буди сам

Под звездама.

Оне су тако далеке.

Оне су тако хладне.

Оне су тако саме. И равнодушне.“

(ПАЈИЋ 2004: 134)

На Пајићево духовно формирање утицали су живот и сопствено искуство. Сматра да је истина основ свих ствари. Ставовe које је изнео на ову тему имају, донекле, манифестни карактер. О томе је говорио у већ поменутом интервјуу за „Политику“: „Стари Грци су поезији давали посебно место, одвајајући је од уметности, а постављајући питање да ли је старија поезија или филозофија. На ово питање постављено пре више хиљада година није се ни до данас одговорило, нити је појам поезије смештен у одређену дефиницију. Она је и уметност и филозофија и књижевни род и појам лепог и духовна комуникација. Одговор је увек личан и за њено тумачење једино смисла има аутопоетика која се опет може мењати до сопствене супротности. Све око нас јесте и предмет поезије. Као што у сваком камену, дрвету, глини, већ постоји вајарско дело и само се чека да вајар одбаци оно што је сувишно и да га открије, тако је и песма скривена у нашем говору, само песник треба да одбаци сувишне, а задржи праве речи. Права реч је Истина. Поезија се може схватити и као трагање за истином. За речима које су истините“ (РАДИСАВЉЕВИЋ 2010: 10). У песми „На чисту воду мислим кад се молим“ је на ненаметљив начин формулисао то начело:

„Боже, заљубљени смо у воду. У ту истину.“

(ПАЈИЋ 2004: 33)

Он је лиричар самосвојног гласа, а његови добро избрушени стихови, лишени сувишног лирског накита, нагостили су, а потом и потврдили, песника модерне лирске осећајности. Он никад није превише експериментисао ни на тематско-мотивском ни на обликовном плану и спада у песнике који и у класичном виде модерно. Већ у раним песмама омеђао је свој лирски простор и маркирао његове најзначајније тачке простирања.

Однос између поезије и поетике у стваралаштву Петра Пајића занимљивији је него код већине савремених српских песника. Исто тако

је занимљив и не мање битан однос између експлицитно и имплицитно изражених поетичких начела. За готово сваку компоненту своје поетике изражене у поезији, Пајић је дао образложење у наведеним интервјуима. Из његових изјава скоро је могуће извести једну поетску теорију која умногоме објашњава песничко стварање самог аутора.

Тема присуства аутора, односно постојања фигура аутора у савременој поезији особеној по својим лирским одликама, захтева претходно скретање пажње на колико-толико прецизна значења речи које употребљавамо да бисмо је означили. Ваљало би нагласити да је појам аутора у поезији Петра Пајића готово заменљив појмом ауторског гласа. Овде је наше интересовање сконцентрисано на идентификовање таквог гласа у књижевном делу, односно, усмерено је према оним местима унутар песме која сведоче о томе да не грешимо верујући да писац, посредством самог текста, увек шаље читаоцу извесне сигнале препознатљивости свог естетског, и сваког другог идентитета. У потрази за тим идентитетом нису неопходне песме са посебно наглашеним или својом учесталашћу доминантним лирским елементима. Напротив, количина и учесталост наглашавања лирског, с обзиром на сам ток певања, за ову врсту истраживања нису битни – важни су само начини на које лирска места доводимо у везу са осећањем присутности фигуре аутора у песми, или начин на које се само лирско *ја* појављује кроз сагледавање ствари у њиховој дубокој основи.

Давно је наговештено, а потом и прихваћено начело по којем лирика може означити (ауторску) духовну оријентацију. Појам лирика може упућивати на два значења: једно би осветлило начине пресликавања важних аспеката људског постојања унутар дате уметничке структуре, друго би указало на специфичан однос између ауторског субјекта и света. Субјективност и метафизичност, катализатори у облесцима између индивидуалног и универзалног, егзистенцијалног и естетског, у исто време показатељи поетичког прелаза са поетског плана приказивања света на план представљања унутрашњих доживљаја, биле би кључне речи за опис тог односа, док би емоција представљала основну супстанцу лирског склопа. Уметничка конструкција ове врсте требало би да задовољи неколико услова: рецимо, наглашену присутност поетски обликоване свести лирског јунака и поетизован језик песника – при чему би ауторска склоност лирским дигресијама и дескрипцијама требало да се подразумева.

Односом ауторског субјекта према предмету лирске творевине, посебно у свету модерне књижевности, по правилу је дефинисан читав комплекс општефилозофских питања, а при тумачењу текста проблем ауторове позиције, као и позиције лирског јунака. Уколико је лирски

јунак, као што обично бива, у исти мах и главни протагониста певања, то нас приближава и ауторовом погледу на свет: док аутор поништава раздвојеност личног *ја* и света користећи се књижевним обликом који најпре, кроз дистанцу свезнања или дистанцу објективности, захтева то раздвајање, његов јунак кроз саморефлексивне пасаже говори о својим искуствима и оживљава их путем прогресије слика, приказујући се често и сам као симболичка визија.

За Петра Пајића се може рећи да је песник песме. Теоријска мисао о речи, песми и песништву, као и феномен настајања саме песме основни је постулат његове поезије. За њега је, дакле, суштинско питање – однос песме и песника, поезије и стварности, речи и бића. Овим темама је посветио највећи део свог песничког опуса из кога се издваја песма „Шта ми је рекао издавач“. Већ на почетку свог стваралаштва Пајић је показао у ком ће се смеру кретати његова песничка мисао и да је управо реч средиште његовог света. Поред Бранка Миљковића, од свих песника послератне генерације он је највише веровао у реч. Она му је била замена за све друге вредности. Песничка реч донела му је многе радости, како је и изјавио у интервјуу за „Вечерње новости“: „Све док постоје речи, постојаће и поезија као краљица тих речи“ (СТАНКОВИЋ 2005: 9) - али и тренутке очајања. Наводимо стихове песме „Пашће по нама светлост речи“:

„Речи остале на врховима планина,
Забрављене,
Изгубљене у ваздуху,
Једнога дана ће нас стићи.

Кад пређемо пут
Од Истока до Запада,
Кад стигнемо у Долину,
Чућемо речи

Које смо заборавили на врховима планина.

Пашће по нама њихова светлост:
По њима ће нам бити суђено.“
(ПАЈИЋ 2004: 156)

У његовој поезији има неколико речи-симбола који се провлаче кроз целокупно дело, а то су: вода, лед, снег, кристали, зима. Колико је реч као мотив поезије битна за Пајића, показују наслови појединих песама, које садрже ове речи у наслову: „Ледени брег“, „Север“, „Зимски слог“, „Кристали“, „Пада снег“, „Зима у библиотеци“.

Поезија Петра Пајића креће се и у троуглу човек-жена-природа, са акцентом на овом последњем мотиву. Из наслова појединих песама може закључити који су Пајићеви поетски идеали и тежње („На чисту воду ми-

слим кад се молим“, „Дрво“, „Воће“, „Лептир“, „Два пса“, „Бик“, „Рибњак“, „Стабло“, „Шума“). Његово опевање природе је у овим стиховима често идилично, без икакве напетости и дисонантних тонова карактеристичних за модеран песнички исказ. Тако је Пајићев песнички програм изнет у песми „На чисту воду мислим кад се молим“ прилично једноставан и своди се на верно транспоновање света природе који га окружује у стихове:

„Обична водо, док те гледамо
Учиш нас сасвим једноставна.
Тебе да упамтимо. Да као ти знамо.
Од свих земаљских чуда ти си највише славна.
Учиш нас како да будемо лепи.
Како да се одморимо. Како да волимо.
Срце у греху пред тобом стрепи.
Само се теби чистој молимо.“
(ПАЈИЋ 2004: 32)

Овде Пајић представља природу као место где се човек враћа спокојству, насупротив модерном животу.

Љубавну поезију Пајић пише и у зрелим годинама. Сматра да љубав није привилегија само једног одређеног животног доба, што значи да се љубавни стихови могу писати целог живота. „Цео живот је доба љубави, и смешно је мислити да нас оно што нас је у младости красило, у старости ружи. Постоји само једно животно доба, а то је младост“ (СТАНКОВИЋ 2005: 9) – рекао је у интервјуу за „Вечерње новости“. У песми „Самопослуга“ таква осећања дискретно су опевана низом веома занимљивих песничких слика везаних за лепоту жене:

„Ушла је у самопослугу. Све је оживело:
Из млека у тетрапаку замукале су краве,
Зазеленело се упаковано село,
Мора у конзервама почела да се плаве.
У кесу од најлона трпала је континенте
Заробљене дотле у лименке, у тубе,
Сибирског брзог јелена, ливаде покрај Сенте,
Кинеску ласту, шећерна поља Кубе.
Ловио сам је кроз самопослугу, док је замицала
између рафова пуних шарене робе.
После, кад је изашла, ни сама није знала,
Однела је и моје срце са стварима из торбе.“
(ПАЈИЋ 2004: 43)

На основу наведеног примера можемо говорити о једном од најсложенијих и најактуелнијих питања у теорији поетске речи, о питању

односа речи и песничке слике, то јест питању индивидуалне семантичке трансформације речи, синтагме и сложенијих синтаксичких целина комуникативног језика под утицајем поетског контекста у песничку слику. Први елеменат песничке слике јесте слика сама, а други - идејни и симболички ниво значења. Ми смо овим примером указали на другу страну тог процеса, на трансформацију слике у идеју, јер иако је слика у књижевном делу пре свега реалност језика, о њој се може говорити и као о феномену духа. Од тренутка када је човек престао да верује у језик само као у преносник чистог, здравога смисла, са простим елементима-речима које имају увек једно једино, логичко значење, он је учинио одлучујући корак у сферу естетског, уметничког. Евидентно је да у поетском стваралаштву Петра Пајића доминира песничка слика. Али његова поезија није само слика, као што се ни сама слика не може проширити на целокупно стваралаштво песника. Пајићева песничка слика није језички украс. Обележја његовог језика везана су за песниково искуство и дубину духа којој пронице у непознато. Одатле потиче и рефлекс мисаоности у његовој поезији. Елеменат мисаоне засенчености симболичких значења је нешто што је унутрашњост сваке Пајићеве слике. По томе се он може препознати. У томе је специфичност његове поезије.

Што се тиче стихова окренутих ка самом песништву, издваја се песма „Књижевно вече у Бијеломе Пољу“. У њој Пајић више не говори о изворном садржају који треба пренети уобичајеним дескриптивним поступком, већ као идеал и тежњу поставља певање на природан, изворан начин, који ће чинити јединство са оним што је казано. До изворности се сада не долази дескрипцијом, већ самим чином певања. На овај начин у овој и неким наредним Пајићевим песмама ће сама дескрипција, али више не идиличног крајолика, већ веома разнородне свакодневице, увек ићи руку под руку са преиспитивањем саме природе песничког чина и исказа:

„Сутра нам долазе песници,
 Читаће лирске песме,
 Оплемениће наша осећања,
 Морамо их лепо дочекати,
 Морамо покидати руже да их деца поклоне песницима,
 Морамо посећи брезе
 Да их ставимо на бину одакле ће песници говорити ...“
 (ПАЈИЋ 2004: 154)

Интересантно је навести и један Пајићев одговор на питање: „Живимо у таквом времену да можемо да се запитамо да ли су данас песници уопште потребни и има ли смисла певати кад је све у општем посрнућу?“ (РАДИСАВЉЕВИЋ 2010: 10). Његов одговор је гласио: „Нама је данас

вера у поезију спасилачка. Припадам онима који верују да се народу који је у посрнућу Бог прво јави кроз поезију и да тада тај народ почиње да се усправља и да излази из амбиса у који је упао“ (РАДИСАВЉЕВИЋ 2010: 10). Из ових песникових речи може се извести логичан наставак да је и сам Пајић као основну тежњу и основну вредност видео поезију.

Поезији и песнику Пајић у својим стиховима врло често даје веома високо место, тако и пева у песми „Песници“:

„Поезија ће пронаћи ко ће да је пише.
Има она своје уклете дечаке
Који живе у далеким местима...“
(ПАЈИЋ 2004: 11)

Али, Пајић је свестан да постоји несагласност између онога што би поезија требало или желела да буде и средстава која јој стоје на располагању. Као да јој средства позајмљена из других области нимало не помажу.

Поезију Пајић исто тако ставља и изнад прозе. У интервјуу за „Вечерње новости“ је изјавио: „Оно што нам се сада догађа може да сачека на роман, приповетку, новелу, али не може да чека на песму. Само песма не сме да закасни. Она је као дисање. Песма је хватање тренутка. Свакодневица у поезији добија опште значење. Открива се зашто „ситнице живот значе“ (ЂОРЂЕВИЋ 2013: 7).

У Пајићевим песмама сликом се прелази на други, виши идејни ниво, рађа се семантичка перспектива, која значи да се иза формално заступљених елемената једнога низа речи асоцијативним путем почињу назирати они елементи који чине основу за ишчитавање уметникове идеје. Ова семантичка перспектива је, по речима Бранимира Човића (1989: 97) „диференцијални знак за распознавање уметничке речи од неуметничке“. У правом уметничком делу, за разлику од просте репродукције стварности, постоји трансформација те исте стварности у епски или лирски догађај који представља уметников индивидуални модел стварности, растављен на систем поетских слика које у себи носе схему уметникових основних идеја. Тако удружени слика и идеја, коју носе собом, чине дело затвореним системом поетски обликованих идеја. Данас многи кажу да песништво нестаје и да је време у коме живимо време антипоезије, што доказују податком да поезија губи читаоце, да је све мање интересовања за њу. Али, песништво није у кризи, поезија се ствара. Што се тиче српске поезије може се чак рећи да је она на нивоу европских и светских песничких достигнућа. Петар Пајић израз време антипоезије схвата као критику односа према поезији у садашњем времену, а не као кризу поезије и песништва. Поезија је код нас тренутно на маргинама књижевне критике; препуштена читаоцима, збуњеним свим оним што им се нуди.

Пајићева порука је да треба да научимо да читамо поезију уз помоћ ваљане књижевне критике. По његовом мишљењу она је одавно престала да буде само емоција, а све више постаје комуникација. На поезији је да открије тајне језика и тако дотакне душу. Пајић је дубоко убеђен да време читања поезије тек долази и ако је век који је за нама назван „веком технике“, он верује да је век који је пред нама „век душе“.

На крају, можемо закључити да је Пајићев квалитетан и озбиљан књижевни опус захтева, у сваком тренутку, и озбиљно тумачење, с тога смо се определили да своју пажњу усмеримо на ауторове аутопоетичке исказе, како бисмо одшкринули врата његове дубоке поетике. Пајић је песник који развија и увек испољава способност да искуство о модерном изједначи са осећањем према дојучерашњем колико и према древном искуству. Он сматра да поезија побеђује време. Једном приликом је изјавио да се поезија и кад је смештена у одређено време, догађа у вечности и да је не обавезује никакав „принцип дистанце“. Такође, једно од начела његове аутопоетике јесте да је песма скривена у нашем говору и да песник само треба да одбаци сувишне, а задржи праве, истините речи. Пајић је песник пуне песничке зрелости која не подлеже сумњи. Узев у целини, из свега изнетог могу се јасно уочити кључне поставке Пајићеве дубоке аутопоетике: да време читања поезије тек долази у будућем веку, да се поезија догађа у вечности и да представља трагање за истином.

Ови погледи на стваралаштво Петра Пајића само су повод за даља, озбиљна проучавања и сагледавања, јер дело о коме су све истине изречене, које је објашњено и о чијим смо особинама лако сагласни, нити има дубоку поетику, нити има будућност. Сматрајући да се плитке воде лако муте, примат дајемо Пајићевој дубокој поезији и поетици предвиђајући јој успешну будућност, јер је успешна садашњост већ потврђена.

Цитирана литература

БАХТИН, Михаил. *Аутор и јунак у естетској активности*. Нови Сад: Светови, 1991.

ЂОРЂЕВИЋ, Бане. „Где су биле кафане сада царују банке“. *Вечерње новости* 05. 10. 2013: 7.

ЕКО, Умберто. *Отворено дјело*. Сарајево: Веселин Маслеша, 1965.

ЛОТМАН, Јуриј. *Структура уметничког текста*. Београд: Нолит, 1976.

ПАЛАВЕСТРА, Предраг. *Историја модерне српске књижевности. Златно доба 1892-1918*. Београд: СКЗ, 1995.

ПЕРИШИЋ, Игор. „Прилог за дефиницију термина аутопоетика.“ *Књижевна историја* бр.127, (2005): стр. 615-626.

- РАДИСАВЉЕВИЋ, Зоран. „Поезији није одзвонило“. *Политика* 19. 08. 2010: 10.
- САБОЛЧИ, Миклош. *Авангарда и неоавангарда*. Београд: Народна књига, 1997.
- СТАНКОВИЋ, Душан. „Књиге у сенци“. *Вечерње новости* 03. 12. 2005: 9.
- ХАМОВИЋ, Драган (ур.). *Петар Пајић песник*. Краљево: Народна библиотека „Стефан Прввенчани“, 2011.
- ЧОВИЋ, Бранимир. *Поетска слика*. Нови Сад: ИСКЈ, 1989.
- ШУТИЋ, Милослав. *Лирско и етика*. Београд: Институт за књижевност и уметност, 1987.

Извори

- ПАЈИЋ, Петар. *Најлепше песме Петра Пајића*. Београд: Просвета, 2004.

Snežana S. Bašcarević

AUTOPOETIC SIGNS OF PETAR PAJIC

Summary

The case of Petar Pajic in the context of modern Serbian poetry is still not sufficiently solved. This poet willingly took refuge from the dynamic poetry scene in his poetry. The paper aims at investigating the autopoetics, namely, explicit poetics set forth in the interviews and the implicit poetics of his poems. The plurality method research was necessary. The results showed the following key items about Pajic's autopoetics: 1. reading time is yet to come; 2. poetry happens in eternity; 3. poetry represents the search for truth. Pajic's quality and serious literary opus demanded serious interpretation, so we decided to pay attention to the author's poetic statements and opened the doors to his deep poetry. Pajic is a poet who develops and always exhibits the ability to mix a modern blend with the past experience. Also, one of the tenets of his autopoetics is that the poem is hidden in our speech and that a poet should just dismiss redundant, and keep the real, true words. Pajic is a poet full of poetic maturity that cannot be doubted.

Key words: P. Pajic, Autopoetics, interviews, poetry, true

